

treh novelah svoje knjige vsaj na vnanje dotika vprašanj našega naroda. V „Listku romana“ se oslepeli Vladislav Gorjanović ustrelil med drugim zato, ker domovina ne potrebuje slabičev, sanjarjev in Hamletov. V „Kseniji“ začutimo hipno v ozadju Stroßmayerjeve misli, a v „Feridu“ vidimo težko socialno-politično nasprotje med begom in kmeti. Kljub temu se ne more tajiti, da so bistvo vsaj prvih dveh novel vobče človeški motivi: Prirodna sila gre svojo pot; eden se ji ukloni sam rad, ko je uvidel svojo slabost in nesposobnost (kakor slepi Vladislav), drugi ji podleže, če so ga prisilili, z umetnimi sredstvi (katekizmi) se z njo boriti. K tej misli se družijo še misli o „pokvarjeni“ krvi in podedovani strastnosti, ki pomeni konec rodovin. Motivi niso novi, a konkretni dogodek ter njega obdelava se mi vidita v zadnji, najmanjši noveli najzanimivejša; gospodin Vladimir Treščec je bil tu zares realist in modernik. Najmanj me je mikala prva novela. Le tehnično se je izkazal v njej avtor kot gledališki intendant, ker je, kar se je le dalo, efekt potiskal na konec. — Ko sem čital knjigo, se mi je bilo večkrat spomniti nekaterih strani Gjalskega, ki je bil s Treščecem eden izmed ustanoviteljev „Društva hrvatskih književnika“, te pred 11 leti organizirane opozicije proti konservativnim strujam hrvatske književnosti.

Dr. Fr. Ilešič.

Publikacije „Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti“ v Zagrebu za l. 1914. Matematično-prirodoslovni razred.

Pred kratkim je izšla druga skupina publikacij Jugoslovanske akademije za l. 1914., ki obsega med drugimi štiri izdanja matematično-prirodoslovnega razreda z zanimivo vsebino.

V 204. knjigi „Rada“ ima dve razpravi botanik Dragutin Hirc. V stavku „Floristička izučavanja u istočnim krajevima Istre, I. Kastav i Kastavština“ podaja na uvodnem mestu pregled o dosedanem botaničnem raziskavanju vzhodne Istre, ki se je začelo v prvi polovici XVII. veka. Temu delu sledi geografično-geološki pregled omenjenega ozemlja, katerega cvetana pripada mediteranski, pontski in baltiški skupini; dobimo pa tudi zastopnice alpinske flore. V sistematskem pregledu ondi divje rastočih rastlinskih vrst našteje pisatelj v 71 družinah 276 rodov z nad 500 vrstami. — V svoji drugi razpravi „Ispravci radnjama dra. A. Forenbachera Visianijevi prethodnici u Dalmaciji“ i „Istorijski prijedlog botaničkih istraživanja kraljevine Dalmacije od „Visianija do danas“ navaja Hirc k imenovanim razpravam potrebne popravke. — Dr. Vale Vouk je objavil delo „Gutacija i hidatode kod Oxalis-vrslá“. V ta namen je preiskal 12 vrst zajčje deteljice in je našel pojav gutacije (izločevanje vodenih kapljic) le pri štirih. Razvoj hidatod, po katerih se vrši gutacija, je odvisen od ekoloških razmer, v katerih rastejo posamezne vrste.

Nadalje obsega 204. knjiga „Rada“ še naslednje naravoslovne in matematične razprave: Dr. Andr. Mohorovičić „Hodograf prvih longitudinalnih valova potresa (emersio undarum primarum)“. — Dr. Vl. Varićak „O transformaciji elektromagnetskoga polja u teoriji relativnosti“. — Dr. Milutin Milanković „O pitanju astronomskih teorija ledenih doba“. — S. M. Lozanić „Uspehi elektrosinteza“. — Dr. St. Hondl „Nacrť povijesti kvantitativne atomistike“. Obsežno in pregledno zasnovana razprava se deli v sledeče odstavke: I. Počeci kvantitativne atomistike, II. Zastoj atomističke nauke, III. Novi procvat atomistike. — Dr. Jos. Sobotka „O pojmu potencije s obzirom na površinu 2 stepena“. — Dr. J. Majcen „O prostornoj krivulji 4. reda I. vrste s dvostrukom točkom“ in „Način za određenje

obadviju zakrivljenosti u dvostrukoji točki općene algebarske krivulje*. — Dr. Mih. Petrović „Absolutne i restriktivne matematičke nemogućnosti“.

„Prirodoslovna istraživanja Hrvatske i Slavonije“ so izšla v dveh snopičih (4. in 5. zvezek). V četrtem zvezku razpravlja dr. Mar. Salopek „O naslagama s okaminama kod Kunovac-vrela u Lici“. V imenovani pokrajini se je mudil 1. 1913. meseca avgusta, kjer je preiskal geološke plasti predvsem z namenom natančnejše proučiti ondoto fosilno živalstvo. Pregledno sestavljen stratigrafski del ponazoruje 1 shematni krajinski prerez in pa 3 fotografične slike (Vrpolje s brijegom Šuplje, Ljubovo s planinom Tremušnjaci, Kunovac - vrelo). Nato sledi podroben opis ondote pradobne faune, med katero so školjke le pičlo, glavonožci pa v pretežni večini zastopani. Razpravi so priložene na 6 tablah krasno uspele slike posameznih vrst glavonožcev. — F. Šuklje je priobčil v tem zvezku „Gornjo-miocenske naslage sela Gore kraj Petrinje“. Vas Gora leži 9 km jugozahodno od Petrinje na terciarnih apnenčevih skladih, kojih natančnejša starost pa je bila doslej preporna. Na podlagi lastnega raziskavanja l. 1912. in 1913., pri katerem je bila odločilne važnosti predvsem tamošnja fosilna fauna, je ugotovil avtor, da pripadajo apnenčevi skladi, na katerih se nahaja vas Gora in nje okolica gorenje miocenski dobi. Tudi to delo se deli v stratigrafski in paleontološki del. V poslednjem je omenjenih mnogo za gorjanske plasti pa tudi splošno novih vrst, ki doslej sploh še niso bile znane. Delo krasita dve tabli s slikami znamenitejših vrst. — Ves peti zvezek izpolnjujejo poročila o 3. in 4. znanstvenem raziskovanju Jadranskega morja v l. 1914. po posebni ekspediciji Jugoslovanske akademije. Potovanji sami popisuje dr. M. Šenoa, ki poroča tudi „O diafanitetu morske vode“. Nadalje imata v hidrografskem delu svoji poročili dr. A. Gavazzi („Odnosi temperature“) in dr. A. Gavazzi-F. Šandor („O slanosti morske vode i o zasićenosti kisikom“) — V drugem delu poročata dr. L. Car in dr. Jovan Hadži o bioloških opazovanjih predvsem z ozirom na plankton, ki sta ga lovila na 48 postajah. Tudi to pot sta se ozirala v pregledni tabeli le na onih 50 značilnih vrst, ki jih je določila mednarodna komisija za raziskavanje Sredozemskega morja. Nekatero krajevno značilne vrste, ki niso v tabeli, omenjata avtorja med besedilom. — Dr. V. Vouk nadaljuje svoje študije „O istraživanju fitobentosa u Kvarnerskom zavalju“. Zimska plovba meseca februarja se je obnesla slabo zaradi neugodnih vremenskih razmer. Ugodnejše je uspela spomladanska ekspedicija. To pot je preiskal avtor cel Bakarski zaliv, Podol na zapadni obali otoka Suska, okolico mesta Raba na istoimenskem otoku in vzhodno obal Paga pri Lunu. Opazovane vrste so našete krajevno v sistematični razporedbi z vsemi važnejšimi dostavki, iz katerih je tudi deloma razvidna promena vrst v posameznih letnih dobah. Zlasti zanimivo je v tem pogledu izredno živahno življenje k bentosu pripadajočih kremenastih alg ob spomladanskem času. Ta čas se razvijajo tako bujno, da so ostale alge, kamni in celo kamenčki na morskem dnu na debelo pokriti s plastjo raznovrstnih kremenastih alg.

Iz vješčea o raspravama (svezak 3) prinaša v nemško pisanem posnetku vsebino vseh navedenih razprav, da jih seznanijo z mednarodnim strokovnjaškim svetom.

Dr. Gv. Sajovic.

Dr. Albert Bazala, Materijalizam ili idealizam u povijesti. Zagreb, 1915. 32 str.. Cena 50 h. — Zagrebški „Odbor za ljudska vseučiliška predavanja“ tudi letos ni prekinil svojega delovanja, marveč je vsaj v Zagrebu prirejal predavanja, katerih čisti dobiček gre v korist prehrambe obitelji mobiliziranih vojakov. Dvoje predavanj je imel podjetni tajnik tega odbora, nam dobro znani prof. Bazala.